

KOMORNIK (209) *sb m*

Pierwsze o jasne; -or- (88), -ór- (2); -or- : -ór- Mącz (8 : 1), SarnStat (80 : 1).

sg N komornik (43). ◇ G komornika (10). ◇ D komornikowi (15), komorniku (1) LibLeg. ◇ A komornika (28). ◇ I komornikiem (9); -em (2), -(e)m (7). ◇ L komorniku (1). ◇ V komorniku (2). ◇ pl N komornicy (32), Komorniki (1) [n-loc]. ◇ G komorników (15), Komornik (1); n-loc Komorników : Komornik ZapWar (2 : 1); ~ -ów (4), -(o)w (11). ◇ D komorników (8); -óm (3), -om (1) SarnStat (3 : 1), -(o)m (4). ◇ A komorniki (10), komorników (1); -i : -ów SarnStat (4 : 1). ◇ I komorniki (27), komornikami (2); -i : -ami KrowObr (1 : 1), SarnStat (16 : 1). ◇ L komornikach (1) SarnStat, komornik(o)ch (1) MetrKor. ◇ du I (cum nm) komornikoma (1) BielKron 326.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Najemca lokalu, lokator; coenacularius Mącz, Cn; inhabitator, inquilinus, proletaneus Cn (11) : w yednym domu gośpodarz z gońcyem álbo z komornikyem [...] fye nyezgadza. KromRozm I Gv; GroicPorz ee2; Leop Iob 19/15; Mącz 58d; Vítap komorniku zacnieyřzemu/ bo ieřt potrzebá domu/ że mam mieć gońciá brátá. BudBib Eccli 29/32[34], Eccli 29/29[31], 31[33]; a Gdy by Karwayk sbudował tę yřzdebke, a řzam by nychczal myeřkacz a myal by Komornyka chowacz, tedy Pán Swechowřky tego nyema dopuřczacz ZapKořcier 1584/43.*

W przen (1) : pámiętáiąc ná tho iř tu ná thym řwiećie řá komornikámi y pielgrzymámi/ á wietznego mieřřkánia niemáią. KrowObr 186.

a. *Kupiec handlujácy w wynajętym lokalu; fornicarius Mącz (2) : ConPiotr 30v; Hinc fornicarii, Komornicy przekupnie kćórzy w náymnych sklepiech/ y domách przedáyne rzeczy przedáyá. Mącz 134c.*

2. *Chłop bezrolny mieszkajácy w cudzej izbie (6) : Komornikiem bywa/ niewolnym człowiekiem FalZioł V 51v.*

W połączeniach szeregowych (5): Villa rustica, Część budowánia kmieciego w ktorym álbo ogrodnik álbo nayemnik/ álbo komornik fiędzi [!]. Mącz 496c; GostGosp 102, 158 [2 r.]; W Prořbách o Gołotách/ y Inquilinách/ (Komornikách) tułájących řie/ pořtánawiamy SarnStat 666.

3. *Pokojowiec, dworzanin, sluga, członek straży dworskiej; cubicularius Murm, Mymer¹, BartBydę, Mącz, Cn; eunuchus BartBydę, Mącz; super somnum servus Mącz, Cn; camerarius, custos camerae regis vel reginae, cusfos lecti vel fabricator aut praeparator, minister, pedisequus, spado BartBydę; dietarius Mącz; cosmeta Calep; lectistriator Cn (68) : Murm 176; Mymer¹ 11; BartBydę 21b, 38, 53; RejWiz 31; Holofernes řpráwił wieczęrzá ná dworzány řwoie/ y rzekl do Wagao komorniká řwego: Idź á námáwiay tę řydowkę/ żeby dobrowolnie řemną przyřzwołiá mieřřkác. Leop Iudith 12/10; á oddano do niewieřćiego domu/ pod rękę Egeuřřá komorniká/ ktery ieřt Ochmiřtrzem y řtrořem niewiařt Krolewřkich Leop Esth 2/3, 3.Reg 22/9, 4.Reg 20/18, 3.Esdr 3 arg, 4, Iudith 12/6 (11); WyprKr 114 [2 r.]; BibRadz 3.Reg 22/9, 1.Par 28/1, Esth 4/4, Ier 52/25, Dan 1/3, 7; Drugich tarczy było dwie řcie złotyeh máłtyeh iáko mieřřác/ ty nořli komornicy/ ktorzy v drzwi krolewřkich řtrzegli. BielKron 78; [Wacřlaw] zawářiřy řie ze dwiemá komornikomá ořobno/ kazał kilka gárcnow nowych przyneřć/ ná ktorych řpifał pány iáko ktorego zwano BielKron 326, 70v, 114, 115, 115v, 166, 388v; Mącz 109b, 313a; GórnDworz H3v; Y rzekl ku řwemu komornikowi: Idź rychłó á zgothuy mi indzie*

leżenie/ bo tu nie będę leżał. *HistRzym* 59v, 59v [2 r.]; *BudBib Esth* 4/4; *CzechRozm* 154; *PaprPan* Hh2v; *SkarŻyw* 20; *ZapKościel* 1584/49 [2 r.]; *Calep* [265]b; *SarnStat* 323; Y Nábuchodonor drugi także wielki monárchá/ niechce ná pokoju inákšzych komornikow mieć/ iedno vczone młodzieńce/ ktorzyby mu ná iego pytanie rozumnie odpowiedać mogli. *SkarKaz* 80a.

W połączeniach szeregowych (3): tak theż Kxięża Rzymkiego kościoła máią być ochędożeni y przybráni/ Odzienim/ Vrzędniki/ Márzfálki/ Komorniki y odwiernymi. etc. *KrowObr* 27; *Leop Ier* 29/2; potym iáko on był zábił Godoliazá fyná Achikámowego/ ludzi rycerŕkie/ y niewiálty/ y dźiatki/ y komorniki/ ktore był odwiódł z Gabáonu. *BibRadz Ier* 41/16.

Wyrażenia: »komornik krolewski, krolewskiego domu, w domu krolewskim« = *vir eunuchus, qui erat in domo regis* *Vulg* (4 : 1 : 1); *Leop Esth* 2 arg, *Ier* 38/7; Y záwołáá Eŕter Atáchá iednego z komornikow Krolewfkich [*ex eunuchis regis*] *BibRadz Esth* 4/5; *BielKron* 114v, 115v; *BudBib Esth* 4/5.

»komornik starszy« (1): á gdy podroŕł/ był Komornikiem ftáršzym ná dworze Wielkiego Xiędzá Troydená w łožnicy y w komorze *StryjKron* 365.

»komornik więszy« (1): Comornikow wietlich 4 Ruŕkowi Siecziminski Stradomŕki Thefzner *WyprKr* 122v.

Szeregi: »dworzanin, (albo, takież) komornik« (3): I nie to iest Bifkup/ co ma wiele Dworzánow/ Komornikow/ Koni/ Wozow/ y co Zbęny y fthrábami ná Seymy iezdzi. *KrowObr* 126v; *BielKron* 376; Y rzekł krol Afzpenazowi podkomorzemu (*marg*) wł: miŕzowi dworzan fwych álbo komornikow. (-) fwemu *BudBib Dan* 1/3.

»komornik, (i, to jest) słuŕa« [*szyk* 2 : 2] (4): Bogi zwał ŕwoie ŕługi y komorniki. *BielKron* 151; *Mącz* 70a, 84b, 433d.

W przen (2) : Komornikow pana Szczęŕciá iestci niemało dofycz wŕpanoŕzałych *ForCnR* B; Ten też w Rzymie vŕtáwił ŕtroże v grobow s. Piotrá y Páwłá/ á zowá ie komorniki ŕwiętych *BielKron* 161.

4. *Urzędnik na dworze, osoba spełniająca funkcję zastępcy sędziego; wysłaniec do specjalnych zleceń; poseł; camerarius* *JanStat* (117) : A tho nam wŕzythko oŕznamy pothych komornycow, czolŕ by kolwyek czy gynego. albo thakowego wynŕstructiey dano *MetrKor* 38/503; yeŕth ŕwyadomo temv komornyk *LibLeg* 10/124; poŕlalyŕzmy Comornyka náŕczego do polnyego Hethmana chcacz ŕzye dowyedzyecz rzeczi pewney. *LibLeg* 11/135v, 10/122, 123, 124, 124v [2 r.], 151 (14); y Roŕkazała mij w.K.M. zażádanim moiem/ gleitv pomknáć kv ŕprawie/ przeŕ ŕwego włáŕnego komornika/ Hendrika *SeklWyzn* 4v; Ieŕliże tym doŕtátkiem ŕwoie komorniki/ Co w poŕelŕtwiech rozŕyła/ ták ták chowa wŕzytki. *RejWiz* 159; *BielKron* 175v; *GórnDworz* C3v; *ActReg* 64, 100, 124, 125; *Perŕonas*. – Sądowé. Sędziá. Podŕędek. Piŕarz. Podpiŕek. Komornik. *SarnStat* 552; SKázuiemy/ áby Sędziowie y Podŕędkowie włáŕnémi oŕobámi nie przez Komorniki ná ŕdźiéch ŕiádác byli powinni *SarnStat* 719; od Piŕárzá w téy mierze do Sędziégo áppellowano, iáko y od Komorniká do Podkomorzégo, od Podŕároŕciego do Stároŕty. *SarnStat* 1279, 235 [2 r.], 377, 378, 456, 458 (12).

W połączeniach szeregowych (4): VRzędnicy álbo Komornicy álbo Podŕędkowie/ ktorzy ná Rocéch Ziemŕkich ŕiádáiá/ nie máią od ŕpraw mnieyŕzych/ [...] nie więcéy ieno dwa, groŕzá bráć *SarnStat* 817, 716, 954, 957.

W charakterystycznym połączeniu: *komornika (po)s(y)łać (wys(y)łać*) (10).

Wyrażenia: »komornik kroła« (3): Poßfel nałch przyachawłzi do Camyencza tham poczeka dokand komornyk Krolya ye⁸⁰ mczi mlodego do nyego nyeprzyedzye. *LibLeg* 11/172; *ZapKościar* 1588/81v, 1588/82v.

»komornik książęcy« (1): a thą kopą dalem panv stharosczie panv swemv y thą pan stharostha dal Thalaphvssovy Komornykovy Xyşzaczczemv *ZapWar* 1524 nr 2163.

»komornik podkomorzego, podkomorzki« (5 : 1): KOMORNIK wietfżą władzą miéwał Podkomorzki, y ná łądziéł y ná Rocéłł. *SarnStat* 459; WSzákże ich Komornicy/ to iest (Podkomorzów) przysiégł ná Rocéłł ziemfkich czynić/ y ośiáđłémi bydź máią. *SarnStat* 459, 556, 716, 1161, 1309.

»komornik podsędka« (1): *SarnStat* 716 cf »komornik sędziégo«.

»komornik przysiégł« (2): powinien bęđzie łam Sąd wyiáć/ álbo Komorniki przysiégłé z Woźnym wyłć ná ón grunt *SarnStat* 847, 1218.

»komornik sędziégo« (1): Ná których Rocéłł Ziemfkich Komornicy Sędziów y Podłędków [*In quibus camerarii iudicum et subiudicum JanStat* 453] [...] niech bęđą wybierani *SarnStat* 716.

»komornik wojewodzin (a. wojewodzy), wojewod« (4 : 1): KOMornik Woiewodzin przedtym ná łądziéł śiadał/ á przez niego waźné nie byłł. *SarnStat* 236; KOMornicy Woiewód/ y Podkomorzowie ich/ ácz przy łądziéł Ziemfkich przed tym bywałł: włzákże łpraw cudzyłł niech nie prokuruią/ iedno włafné. *SarnStat* 570, 236, 556, 716.

Zestawienie: »komornik ziemski« (2): Sláchetnemu Pánu Lukáłzowi Włódkowi/ Komornikowi Ziemfkiemu Chełmkkiem. rć. Iozeph Werefzczynłki z Werefzczyná [...] włzelákich počiełł od Pána Bogá życzł. *WerGość* 203; *SarnStat* 1309.

Szeregi: »pisarz i komornicy; pisarz z komorniki« = *notarius et camerarii JanStat* [szyk 16 : 1] (7; 10): Komornicy z piłarżem izeby łądził o wykvpno ymienia i zbiegłégo Kmieczia vedlia łtatutv *ComCrac* 16; *UstPraw* Cv, F2, H; Piłarz y Komornicy bęđący przy leżeniu ksiąg/ o zbiegłégo kmiećiá bęđą łądzić y łkázowác. *SarnStat* 662 [*idem* 746, 918]; O wykupno dóbr, Piłarz z Komorniki łądzić może. *SarnStat* 686 [*idem* 746] 687, 745, 746 [5 r.], 916, 918, 919 [2 r.].

»(nie) podkomorzy, (a(l)bo, ani, i) komornik; podkomorzy z komornikiem« = *succamerarius, camerarius JanStat* [szyk 8 : 1] (7; 2): Podkomorzy álbo iégo komornik nie ma wiécey brác od łkończenia gránic iedno trzy grzywny. *UstPraw* 12; A Kommiłsarze przy Podkomorzym/ álbo Komorniku onéy źiemie/ mogą bydź nietylko z onégo/ ále y z inłżégo bliźłégo Woiewóđztwá *SarnStat* 846, 463, 468, 476, 570, 928, 935, 1175. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»komornik i sędzia« (1): ná ktoryłł poroczłkach ći Komornicy y inłży Sędziowie nie máią prokurowác okrom łwey rzeczy. *UstPraw* G3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.].

»komornik albo woźny; komornik z woźnym« [szyk 3 : 2] (4; 1): od którégo widzenia ten kto wźiáł łobie ná widzenie/ niema dáć wiécey Komornikowi álbo Woźnému/ ieno trzy grołze obiémá. *SarnStat* 1163, 847, 1162, 1276, 1284.

5. [*Zarządca skłádu soli*: Item podžupek [ma] koni 3, [...] komornik konia 1 *LustrKrac* II 125.]

6. *n-loc Miejscowość*: »Komorniki« (1) : yako ya othem viem ysz sliachathny (briczzi) ⟨briaczy⟩ [...] nyenaslal mya na hymyeny Comornyj *ZapWar 1533 nr 2441, 1527 nr 2383*.

Zestawienie w funkcji imienia własnego (2): yako ya tho wyem ysz slachethny mykolay doctorowycz Regvła skomornykow nyepozyczyl sta slothych monethy *ZapWar 1527 nr 2382*; którą then tho doctor huczynyl na pozew hy na zalobą sliachathnego mykolayą [!] regulky skomornyk *ZapWar 1528 nr 2458*.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (3) : *Mymers*¹ 12v; *Inquilinus, advena, quasi incolens aliena seu inhabitans terram alienam et non habens propriam, comornyk BartBydg 75; Mącz 60a*.

Synonimy: 1. *najemnik*; 2. *inkwilinus*; 3. *dworzanin, łóżniczy, sługa, służebnik*; 4. *podkomorzy, podsędek*.

Cf **KOMORNICZY, KOMORNY**

ZZa